

jednosti djela govore i druge činjenice: *brojnost primjerenih priloga, autentičnost praktičnih primjera, fleksibilnost predloženih modela mijenjanja praktikovanih načina odgoja i obrazovanja, prikladni fotosi, široki pregled raznovrsne izvorne literature i drugo.*

Ismet DIZDAREVIĆ

DRAGULJI O HAFIZIMA BOSNE I HERCEGOVINE

Hfz. Dr. Fadil Fazlić, Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, IC El-Kalem, Sarajevo, 2006. 400 str.

Imajući na umu činjenicu da su hafizi prvaci među vjernicima, da su oni plemići našega ummeta, da su najodabraniji oni koji uče Kur'an i druge podučavaju Kur'anu, te da bi u tom kontekstu sve što je zapisano i sačuvano na različite načine trebalo biti zapisano i sačuvano na jednome mjestu, hfz. dr. Fadil Fazlić se upustio u trogodišnji strpljivi, istraživački i precizni rad koji je krunisan knjigom, monografijom ili studijom uokvirenom pod naslovom *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina.*

U periodu koji seže više od sto pedeset godina u prošlost, hfz. Fazlić bilježi imena 961 hafiza. Od toga broja je 906 muškarca i 55 žena hafiza. Radi se zapravo o zanimljivom štitu koje predstavlja ne samo 961 biografiju, nego 961 sudbinu, priču... Brojni su podaci koje pred nas iznosi hfz. Fazlić, smještajući svakog od hafiza u odgovarajući vremenski i prostorni kontekst navodeći pouzdane podatke o datumu i mjestu rođenja, o školskoj naobrazbi, o načinu učenja hifza uz spominjanje muhaffiza, profesionalni angažman, datum i mjesto smrti i mezarja u kojima su ukopani... To je knjiga svih radosti i žalosti pojedinih hafiza, zapis raznolikih zgoda i anegdota koje se vezuju za pojedine hafize, knjiga koja bilježi njihove zatvorske dane, dane pobune protiv okupatora, dane njihovog pogu-

bljenja ali i knjiga koja nam kazuje da je Kur'an u životu svakog od spomenutih hafiza bio i ostao snaga pomoću koje su oni prevazilazili sve životne teškoće.

Svi podaci koje pronalazimo u ovoj knjizi temelje se na pisanim dokumentima, na arhivskoj građi, novinskim napisima te izjavama i dokumentima pronađenim kod članova porodice. Knjiga bilježi podatke do jula 2006. godine, otvorena je za eventualne dopune a imajući u vidu činjenicu da se broj hafiza u BiH iz dana u dan povećava, ona zasigurno već zahtijeva pripremu svoga novog izdanja.

Uz predgovor i rezime, rad sadrži dvanaest poglavlja: **Hafizi u Putopisu Mula-Mustafe Bašeskije, Hafizi prepisivači mushafa, raznih djela i rukopisa, Hafizi po regijama: sarajevska, banjalučka, bihaćka, goraždanska, mostarska, travnička, tuzlanska i zenička.** Redoslijed umrlih hafiza određen je prema godini preseljenja na Ahiret, a živi hafizi su poredani prema godini rođenja.

Posebna poglavlja posvećena su **Hafizima rođenim izvan Bosne i Hercegovine te Hafizima koji nisu zvanično položili hifz.** Rezime koji slijedi donosi u svom sadržaju niz zanimljivih i relevantnih podataka o stručnoj spremi hafiza (205 hafiza ili 29,67% ima visoku stručnu spremu), o zanimanjima hafiza (hafizi su obavljali funkcije reisu-l uleme, muftije, kadije, profesora, imama, hatiba, muallima, ljekara, pravnik, administrativnih radnika, trgovaca, zanatlija). Kada je u pitanju brojčana zastupljenost hafiza po pojedinim regijama statistike pokazuju, a hfz. Fazlić to navodi, da tuzlanska regija ima najveći broj hafiza (232 ili 26,64%), sarajevska (219 ili 25,64%), mostarska (166 ili 19,06%). Slijede travnička, zenička, banjalučka, bihaćka i goraždanska regija.

Na području BiH je živjelo a ima ih i danas, 25 kurra hafiza, poznavalaca sedam ili deset kir'aeta sa diplomama izdatim u Mekki, Medini, Kairu, Istanbulu, Damasku, Kartumu i Sarajevu.

Hfz. Fazlić ističe i bilježi značajan porast broja hafiza u posljednjim decenijama. Dok se u nekim dalekim vremenima decenijama čekalo na novog hafiza, dotle je u periodu od januara 1986. godine do jula 2006. godine, titulu hafiza

ponijelo 139 Bošnjaka i Bošnjakinja. Hafizi su polagali hifz i u vrijeme najtežih dana opsade i agresije pojedinih područja. Godina 2003. zabilježila je 17 novih hafiza.

Hafiz Fazlić ne zaboravlja ni ulogu muhaffiza ili mentora koja je presudna na putu učenja i polaganja hifza. To su ljudi koji u prosjeku sa svojim kandidatima provedu po 1000 sati aktivnog rada i druženja. U rezimeu se nalaze imena muhafiza koji su izveli od pet do dvadeset novih hafiza i pojašnjenje procedure polaganja hifza koje se vrši pred šestočlanom Komisijom za polaganje hifza na čelu sa h.hfz. Ismet ef. Spahićem, zamjenikom reisu-l-uleme.

Poglavlje naslovljeno kao **Zanimljivosti** donosi mnoštvo pikantnih podataka od toga ko posjeduje najmanji ili najveći primjerak mushafa, o Volteru i Kur'anu, o Kur'anu kao najtiražnijoj knjizi, o selu sa 25 hafiza, o liječenju Kur'anom putem interneta, o Kur'anu kao čuvaru Sarajeva, o hafiskim familijama i dr. Za one koji ipak ne budu među onima koji ovaj rad budu čitali nadušak, hfz. Fazlić je priredio indeks imena.

Na promociji ove nesvakidašnje knjige, u atriju Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, 6. novembra 2006. godine, autor je istakao da danas u BiH živi 176 hafiza i da su od tog broja 33 žene, kao tespah sa 33 zrna. „Samo se na prvi pogled može činiti da je broj žena mali. Ovu cifru ne smijemo potcjenjivati jer žene, uglavnom, uče hifz zato što vole Kur'an. Žene, hafizi, u prošlosti, uglavnom, su bile domaćice“, istakao je hafiz Fazlić. No, hafiza Behija Durmišević-Mulaosmanović, jedna od hafizovih učenica i promotora njegove knjige, istakla je „*da je upravo narav ženskoga bića omogućila da u zvonu arapskoga harfa, da u čvrstim udarima arapskih kur'anskih konsonanata (kalkala) i u otegnutim melodijama kur'anskih sekvenci, ajeta, otkriju prisustvo i zov onih nesaznatljivih iskona.*“

I poslije svega kazanog ne možemo ne primjetiti da je uvaženi dr. Omer Nakičević koji je uz dr. Ismeta Bušatlića bio jedan od recenzenta ove knjige ali i promotor bio sasvim u pravu kada je ovu knjigu uporedio sa sjajnim djelima Mehmeda Handžića, Imama Abdul Rebbaha Kurtubija i Teškuri-zade, kazavši da je hfz. Fazlić svoju knjigu s pravom mogao nasloviti kao

Jedinstven đerdan o hafizima Bosne i Hercegovine ili Lale o hafizima BiH ili Dragulji o hafizima BiH. Naime, autor istinski čitaocu nudi dragulje, đerdan dragulja, vrijednost i plemenitost cvijeća lala u trenutku kada su uspomene na naše hafize, gotovo pale u zaborav, nudi je kao najbolju baštinu što nam ju je predala prošlost i povijest. „*Jer, hafizi su poput zvijezda na nebu, uzdignuti visoko iznad svoje okoline a sa svojim djelima su zadužili potomstvo.*“

Ova knjiga je radost za samog autora, za naše hafize, za Bošnjake ali i za izdavače, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i IC Rijasetu IZ u BiH El-Kalem.

Zehra ALISPAHIĆ

POGLED U ŽIVOT I DJELO NEDŽIBA MAHFUZA

Mehmed Kico, *Pogled u život i djelo Nedžiba Mahfuz*, Fakultet islamskih nauka – El-Kalem, Sarajevo, 2006.

Već smo navikli da se tekstovi o Nedžibu Mahfuzu, egipatskom književniku nobelovcu, objavljeni kod nas, iznimno vežu za ime dr. Mehmeda Kice. Naime, djelo velikoga egipatskog pisca, našim čitaocima je predstavljeno izborom romana koje je na bosanski jezik preveo dr. Mehmed Kico (do sada su objavljeni: *Razgovori na Nilu*, s predgovorom, Svjetlost, Sarajevo, 2000; *Kao u hiljadu i jednoj noći*, s predgovorom, Preporod, Travnik, 2001; *Kvart Han al-Halili, Novi Kairo, Pansion Miramar i Lopov i psi*, Šahinpašić, Sarajevo, 2005).

Opravdanost prevodilačkog posredovanja dr. Mehmeda Kice između Mahfuzovog djela i naših čitalaca, dovoljno potvrđuje činjenica da se, prema našim saznanjima, nekim prijevodi-ma pripremaju nova izdanja, a na fakultetima koji u svom programu studija imaju izučavanje maternjeg jezika i književnosti, neki studenti za diplomski rad dobijaju teme zasnovane na analiziranju karakterističnih obilježja Mahfuzovog djela.

Čitaocima koji su se navikli na druženje s